

בשדה ספר

שעורר היחס האדיש והאכזרי של הממשלה המאנדטורית של הישוב. זו היתה מלחמה של קיבוץ קטן נגד ממשלה תקיפה בתקופת ירידתה. היא נלחמה בכל תוקף נגד הישוב גם על-ידי הגבלות, וגם על ידי רדיפות ומעשי תעתועים, אך סוף סוף הוכרחה לוותר על המנדט ולעזוב את ארץ-ישראל. בפרוץ מלחמת העולם השנייה סירבה בריטניה לקבל לצבא מתנדבים מארץ-ישראל, ורק כאשר התקרב רומל לטברוק הירשו לחברי ההגנה להשתתף בתור "קומאנדוס". רבים מהם נשלחו אל ארצות מוצאם, שש-פתן היתה שגורה בפיהם, להציל את הטיי סים הבריטים והאמריקנים. יהודי הארץ נלחמו בגבורה, אולם יחס הבריטים איכזב גם אותם. בשעה שההגנה הגישה עזרה לבריטים, היו האחרונים עסוקים לחסום את הדרך בפני הפליטים שבאו לארץ-ישראל באורח "לא חוקי".

לא כל הישוב יכול למשול ברוחו. רצח לורד מוין היה כעין תשובה על מעשה התעתועים של הממשלה המאנדטורית. המשפט ארך שישה ימים. הקורא ימצא בספר פרטים על מהלך המשפט, על נאומי הסניגורים והיועץ המשפטי, ועל כולם — על אומץ ליבם של שני הנידונים. מעניין הוא סיפורו של התליין:

"כשניגשתי אל החדר שבו הם היו כלואים, שמעתי שהם מתפללים עם הרב, וכשהתחילו לנחם אותו פרץ בבכי. הם הלכו לתלייה בשירה על שפתם". הספר של פראנק הוא מצבה לשני הגבורים העברים שמסרו את נפשם בעד ארצם. רצח הלורד מוין היה ביטוי של מתאה נגד זדונם והתעללותם של הבריטים באחינו בשעה הקשה ביותר בתולדותינו. אין פראנק מצדיק ואינו מר-שיע את המעש, אולם התיאורים של המאורע ורקע הדברים מזעזעים את הנפשם והקורא חי את נסיונותיהם של שני הצעירים עד נשימת אפם האחרונה.

השנה הנוכחית הצטיינה בספריה האנגליים על הציונות ועל מדינת ישראל. הספרים האלה דנים על הציונות על כל זרמיה ועל האישים שעמדו בראש התנועה ועל מלחמת השיחרור. כמובן הופיע מבחר הסיפורת בתרגום אנגלי ומדריך למדינת ישראל המכיל את תולדות המדינה, את מצבה הכלכלי והיאור המקומות שאותם יבקר. ראוי לסקור כמה מן הספרים שיצאו לאור, ועל מקצתם נייחד את הדיבור.

"המעש" לג'ורלד פראנק *

ג'ורלד פראנק, עיתונאי אמריקני היה נוכח בבית המשפט העליון במצרים בעת המשפט של שני הצעירים הישראלים, אליהו בן צורי ואליהו חכים. הדבר היה בשנת 1944. שני הבחורים רגו את הלורד מוין, שגריר-החוף הבריטי הראשי במזרח התיכון. המאורע זיעזע בשעתו את כל העולם. העתונות הישראלית והסוכנות היהודית מתו בכל תוקף נגד הרצח, והד"ר וייצמן, שהיה אז בלונדון, אמר שרצח הלורד מוין המם אותו יותר ממות בנו במלחמה. יותר מתשע עשרה שנה עברו, מספר ידוע של עדים כבר הלכו לעולמם, אולם מהלך המשפט ואומץ לבם של שני הצעירים עשה רושם עמוק על העיתונאי הצעיר. בעת שהרבה עדים למשפט השתדלו לשכוח את המאורע המעציב, הוא החליט לתת לקורא לא רק סקירה מפורטת על מהלך המשפט, כי אם גם את הרקע ההיסטורי ואת תהליך המאורעות שעורר את שני הצעירים למעשה הזה. הוא ביקר את ארץ-ישראל, שוחח עם אנשים שהיה להם יחס כלשהו לצעירים, ואחרי שתי שנים של חקירה הוציא את הספר "המעש".

הספר נותן תמונה בולטת על יחס הממשלה הבריטית אל שאלת הפליטים, ועל השנאה

* The Deed, by Gerald Frank, Simon and Schuster, New York.

תולדות

גורלה של כל תנועה לאומית או חברתית נתחך על-ידי גורמים שונים, ולא מעט על-ידי האישים העומדים בראשה ומכוונים את דרכה. טובתה והצלחתה של התנועה תלויות במידה מרובה בכשרונותיהם וסגולותיהם האישיים של המנהיגים האלה. אף התנועה הציונית על כל זרמיה, שהיתה תנועה עמ' מית ושכבשה שכבות העם העברי הרחבות, זכתה למנהיגים בעלי שאר-רוח ואנשי סגור לה. רוברט סט. ג'והן מגולל סיפור חייהם של שנים עשר מנהיגים שהיו האדריכלים והבונים של מדינת ישראל. עדה מיימון מת-ארת את תפקיד האישה בבניין ארץ ישראל ובמלחמתה בעד עצמאותה. בו בזמן שספרו של סט. ג'והן מתחקה על תולדותיהם של מנהיגים, נציגי המפלגות והזרמים, מספרת עדה מיימון על הנשים מן המערכה. ר"ב ברט סט. ג'והן מתאר את פעולות אליעזר בן יהודה, זאב ז'בוטינסקי, הנרייטה סולד, חיים וייצמן, הרב קוק, א. ד. גורדון ועוד, מציין את דמותם ועומד על תרומת כל מנהיג.

מלבד המנהיגים הנזכרים מעלה סט. ג'והן לע נס את פרשתן חיהן של שתי נשים, בנות הארץ, הלוחמת רחל זלצר, האישה הראשונה, שמסרה את חייה על הגנת הארץ, וצביה הבשוש, חלוצה תימנית שמצאה עם משפחתה בית במדינת ישראל. כל בידי גראפיה היא יחידה בפני עצמה, ואף-על-פי שהמחבר לא חידש הרבה כי הדברים ראו אור במאמרים ובספרים על האישים, אף-על-פי-כן מצטרפות כל הביוגראפיות לתמונה רחבת-יריעה ובהירת צבע ממאבקה והישגיה של תקופה רבת-פאר בתולדותינו. במידה

* They Came from Everywhere, by Robert St. John, Coward McCann, Inc. New York.

Women Build a Land, by Ada Maimon, Herzl Press, New York.

Chaim Weizman, a Biography by Several Hands, Edited by Meyer W. Weisgall and Joel Carmichael, Atheneum, New York.

שהצלחת כל תנועה תלויה בכישורן מני-היגיה המדריכים את החברים לפעולה הרי תלויה הגשמת שאיפותיה בחיילי המערכה. הם המכשירים את הקרקע ומקדישים מזמנם ומאונם בעבודה המפרכת, ועיתים המסוכנת של הפיכת החזון למציאות. על-פירוב האנשיים הפעילים האלה נשכחים מלב העם בעוד ששם המנהיג נזכר לברכה. תפקיד האישה מן המערכה בתקומת מדינת ישראל כמעט לא ידוע לקורא, והנה באה עדה מיימון ומתארת את תרומת הנשים הח' לוצות החל מהעלייה השנייה של שנות 1905—1913 עד תקומת מדינת ישראל. בשנים הראשונות היה מצב הנשים קשה מאד. רובן לא היו מוכשרות לעבודה גופנית, וקשה היה להן להסתגל לתנאים הח' דשים, אולם לאט לאט הן התגברו על המכשולים ובמשך חמש העליות הם התחיי-לו למלא תפקיד חשוב בבניין הארץ. גבי מיימון מתארת את עבודתן במושבים, בקי-בוצים, בבתי-החרושת ובעבודה הפרופסיונאלית. ואכן בוועידה השישית של הנשים העובדות שנתקיימה בשנה השנייה לתקומת מדינת ישראל חפסה מקום בראש הבעיה, איך לקיים את הקשר, בין נשי הקיבוץ וה' מושב והנשים העובדות בבתי החרושת וב' מוסדות שונים. בעיה זו מעסיקה את מועצת הפועלות עד היום.

חיים וייצמן, האדריכל הראשי של מדינת ישראל ונשיאה הראשון, כתב פרק חשוב בתולדות עם ישראל. ספר חייו * יצא ליום הזכרון העשירי למותו ונכתב על-ידי אישים שהכירו אותו ואת פעולתו וכל אחד מן התורמים עומד על צורה אחת מאישיותו ותרומותיו. מטרת הספר הזה היא לתת תמונה המקיפה את כל תכונותיו האישיות. הסופרים שילבו במסותיהם גם תומר מקורי ורבי-גוני — תומר שלא ראה אור עד היום. מעניין ביותר הוא הפרק שנכתב על ידי ר. גרוסמן, והנקרא בשם "אסיר רחובות".

תקומת מדינת ישראל היתה לחייצמן שיא חייו, אולם בו בזמן היתה גם של אכובה. בהגיעו לארץ ישראל גערכה לו קבלת-פנים ושפרינצאק בישר לו את הבשורה שיבחרו

(הסוף בעמוד 141)

בו לנשיא. וייצמן השיב בברכת „שהחיינו“,
אולם כשנודע לו כי תפקידו בתור נשיא
יהיה סמלי בלבד, לא ישר הדבר בעיניו.
במסיבת עתונאים ברחובות אחרי קבלת
הפנים הוא אמר: „יש שני מיני נשיאים —
לאחד רק התפקיד למנות את ראש הממשלה
ולשבת בראש ועד השרים; הנשיא מן הסוג
השני ממלא תפקיד חשוב בבניין הארץ וב-
התפתחותה“...

ואמנם היה ד"ר וייצמן מנהיג-בונה. הוא
התמסר לביסוס המכון ברחובות, שהיה
למרכז של מחקר ומדע בארץ. עד יום מותו
הוא לא יכל להשלים עם תפקידו של נשיא
מדינת ישראל, ופעמים רבות דיבר על עצמו
כעל „אסיה של רחובות“, אחרי מותו,
הבית של „אסיר רחובות“ היה לסמל של
חרות ישראל...

ל. שפאל